kell a tényekkel és el kell oda jutnunk, hogy ne az legyen a népszerű itt sem, ami szépen hangzik, hanem az, ami maradéktalanul igaz. *(Taps.)*

HEGEDŰS B. ANDRÁS elnök: Három kérdés, illetve javaslat futott be. Az első: 1. Az eddigiekben nem merült fel a gépgyártás gazdaságossági hatásfoka. Figyelembevéve az alapanyagok nagymértékű importarányát, valamint a világpiac által diktált értékesítési árakat, felmerül a kérdés, hogy rentábilissá tehető-e (ártámogatás nélkül) gépgyártásunk anélkül, hogy a ráfordításoknál a bérhányadot ne kelljen csökkenteni? 2. Hogyan várható, hogy a baráti országok kölcsönös gazdasági segítsége KGST-vonalon bizonyos egyensúlyi helyzetet hoz létre, amikor az igények mindegyiknél kb. azonosak (élelmiszer, alapanyagok), a kínálat pedig általában iparcikk? Aláírás: Vágó Antal.

A második kérdést Lackó László egyetemi hallgató küldte be: Milyen távlati tervek vagy elképzelések vannak – ha már közelebbi tervekre nem számíthatunk – az egész magyar népgazdaság elmaradott technikai bázisának felújításával kapcsolatban (különösen ipar, közlekedés stb.)?

A harmadik beküldött cédula lényegében egy javaslat, Somogyi Vera és Láng Istvánné (Eötvös Loránd Tudományegyetem Filozófiai Tanszék tanársegédei) javaslata: Kérjük, tegyék hozzáférhetővé a viták jegyzőkönyvét. Erre eddig is szükség lett volna, mert vagyunk egynéhányan, akiknek nincs kötött munkaidőnk, a 6 – fél 7 órás kezdetre nem mindig tudunk ideérni, azonkívül 5-6 óra hosszat, napi munka után nem tudunk megszakítás nélkül koncentrálni. De különösen indokolt ez a kérdés a mai témánál, ahol a sok adatot képtelenség felfogni, jegyezni pedig – legtöbbünk számára – fizikailag lehetetlen. Nem lenne rossz az eddigi viták jegyzőkönyveit is kiadni sokszorosítva. *(Taps.)*

Erre persze, a magam részéről nem tudok válaszolni. Meg fogjuk fontolni és amennyiben van erre anyagi, pénzügyi lehetőség... (*Felkiáltások:* Kifizetődik!)

HEGEDŰS B. ANDRÁS elnök: Legalább valami jövedelemhez is jutnánk akkor. *(Derültség.)*

HARDY GYULA : Kedves Elvtársak! Ha világméretekben megnézzük a legfontosabb, legégetőbb gazdasági problémákat, akkor azt hiszem, társadalmi berendezkedésre való tekintet nélkül két fontos kérdés körül csoportosíthatjuk azokat. Az egyik az energiaprobléma, a másik pedig az anyag és általában a nyersanyag problémája. Az energiaprobléma megoldásán sok száz kutató dolgozik, és amint hallottuk és általában nálunk elég gyakran halljuk, a megoldás egyik útja az atomenergia felhaszná-

lása. Ez bizonyos első fázisban megoldottnak tekinthető ugyan, de azért jó lenne megemlíteni, hogy ezt az atomtudományok kapcsán az utóbbi időkben felmerült divat dobta be a köztudatba, mert legalább ennyire megoldásként kínálkozik a félvezetők felhasználása bizonyos vonatkozásokban az energiaprobléma megoldásában, amit éppen Joffe[25] akadémikus vezetésével végeznek nagyon komolyan, a másik pedig, amelyen szintén dolgoznak és amely hasonló jellegű és talán nem is lehet rangsorolni ezeket az energiaforrásokat, a nap energiájának közvetett vagy közvetlen felhasználása. Ezt pusztán ezért szerettem volna megjegyezni, mert a legszélesebb körben mégis csak az atomenergia felhasználását vélik az energiaprobléma megoldásának, pedig igen nagy emberek, például Joliot-Curie[26] is nem ezt, hanem többek között a nap energiájának közvetlen felhasználását látja sokkal perspektivikusabbnak.

A másik kérdés – és ez inkább mondanivalómnak a lényege – az anyagprobléma, amely elvezet a műanyagok kérdéséhez, amelyekkel rengeteg természetes anyagot lehet pótolni, másrészt olyan anyagokhoz eljutni, amelyek a természetben nincsenek és egy sor olyan műszaki megoldást találni, amelyeket ezen anyagok ismerete és felhasználása nélkül nem is lehetett volna megoldani. Ez tehát az egyik ilyen ismeretes megoldása a nyersanyagproblémának. A másik pedig az, amit általában kémizálás néven ismerünk, vagyis az a folyamat, amely bizonyos célokra alkalmassá tesz első természetes előfordulásában ilyen célok kielégítésére alkalmatlan anyagokat.

A vegyipar fejlődésének nagy üteméről világszerte már elég sokan beszéltek előttem, és azt hiszem, hogy ez az, ami – mondjuk – minket viszont abba az irányba visz, hogy – úgy látszik – nagyon komoly célkitűzésként tűzték ki a vegyipar fejlesztését. Hogy ez mennyire fontos, és az iparilag komolyan fejlett országok szerkezetének tanulmányozása is erre utal, arra egy számmal szeretnék röviden rávilágítani, azzal a számmal, hogy – ezt ismerem – az Egyesült Államok ipari termelésének 40 %-át értékben kifejezve a vegyipar termékei adják. Ez tehát azt mutatja, hogy az ipari termelésnek majdnem a felét a vegyipari termelés szolgáltatja. Tehát nálunk az a cél, amelyet a második ötéves terv kitűz a hazai kémiai iparok fejlesztése terén, nagyon örvendetesnek mondható. És itt kapcsolódik be talán a mai ankét mondanivalójába, hogy a kémiai iparoknak igen fontos és jelentős nyersanyagbázisa van idehaza. Az most más kérdés és talán egy történelmi elemzés tárgya lehetne, hogy miért nem használjuk ki ezeket. Mindenekelőtt itt van a barnaszén, amelyről már szó esett, az ásványolaj, azután – ami persze minden országnak nyersanyaga lehet – a levegő, azután a különböző értékes kőzetek, közöttük

olyan fontos ércek, – amelyekhez túlzott reményeket nem kell fűzni, de mindenesetre hazai szükségletünk kielégítését valószinűleg biztosítják – mint a mangán, a cink, az urán, a vanádium, amelyek ésszerű keretek között valószínűleg jövő hazai iparfejlesztésünknek stabil bázisai lehetnek. Ezen túlmenőleg a mezőgazdasági anyagok és a mezőgazdasági hulladékanyagok, amelyek a műanyagiparban, a szerves vegyiparban, azonkívül a gyógyszeriparban igen fontos kiindulási anyagokat jelentenek. Egy olyan anyag, mint a kukoricaszár – bocsánatot kérek a jelenlevő vegyészektől, akiknek ez unalmas, de a többiekre való tekintettel fontos – vagy a szalma, alkalmas arra, hogy igen fontos gyógyszeripari alapanyagokat lehessen előállítani, olyan műanyagokat, amelyek a nylon felé, vagy a kapron[27] felé stabil alapot jelenthetnek, és bizonyos országokban jelentenek is. Ezen túlmenően pedig például a mák gubója jön számításba, amelyben értékes alkaloidák vannak. Érdemes megjegyezni, hogy a világ alkaloida termelésében legalább is közel első helyet foglalunk el, és ez mind olyan mezőgazdsági hulladékanyagból történik, amelyet különben nem használunk el, elkallódik vagy eltüzelik azokat. Ugyanúgy az állati hulladékanyagok, illetve belső részek igen fontosak a hormongyártásban, és egyéb területen is fontos cikket jelentenek, ameiben mi valóban világszerte versenyképesek voltunk a múltban, jelenleg nagy erőfeszítésekkel tartani próbáljuk magunkat a világversenyben, de mindenesetre potenciális lehetőségünk megvan ahhoz, hogy a világversenyben igen komolyan tudjunk harcolni.

Tehát – amint látjuk – a kémiai ipar komoly fejlesztésére hazai nyersanyagbázisunk megvan. A másik fontos előfeltételt, talán szubjektív faktornak nevezném, a kiművelt emberkoponyákat a kémia területén. Azt hiszem, nem túlzok, ha azt mondom, hogy a magyar kémiai tudomány igen sok ágban nagyon fejlett, és világszínvonalon áll. Mindenesetre jobb szervezéssel, célszerűbb tudománypolitikával, az ipari és gazdasági erők ésszerűbb megszervezésével és koncentrálásával egészen biztosan megsokszorozhatjuk azokat az eredményeket és lehetőségeket, amelyek potenciálisan adva vannak. Nagyon egyetértek Jánossy elvtárssal, aki előttem a hatásfok kérdéséről beszélt. Azt hiszem, ha valahol, akkor itt, a kémiai ipar területén nagyon áll az, hogy a hatásfok növelésével, a tudomány eredményeinek közvetlen és gyors felhasználásával milyen nagy eredményeket lehet elérni.

A vegyi ipar fejlesztésének persze vannak bizonyos előfeltételei is. Ilyen az, hogy egy vegyipari kombinát felépítése akkor is, ha megvan rá a nyersanyag és a kiművelt emberfő, nem olcsó dolog, igen drága. Ehhez vagy sajátmagunknak fejlett gépgyártással kell rendelkeznünk, vagy

pedig olyan gazdasági kapcsolatokkal, amelyek ezt biztosítják. Ebben a kérdésben természetesen nem érzem magam kompetensnek, hogy nyilatkozzam. Egy tény, hogy külföldi kapcsolatainkat fel próbáltuk használni a kémiai gépgyártás területén, azonban, sajnos, nem a legjobb tapasztalataink vannak erről. Azok az elvtársak, akik közelebbről ismerik Kazincbarcikát vagy az inotai erőművet, nagyon jól tudják, hogy a külföldi piaci lehetőségek folytán kapott gépekre sem mindig lehet olyan nagyon biztosan támaszkodni. Tehát vegyipari programunk végrehajtásánál nagyon komolyan mérlegelni kellene – és úgy érzem, nem mérlegeltük eddig eléggé – a vegyipari gépgyártás szükséges kapacitását itthon, vagy pedig a célkitűzéseknek megfelelő gépi berendezés beszerzését a külföldről, de olyan helyről, ahonnan megbízható berendezéseket lehet kapni. Mindenesetre az a meggyőződésem, hogy ha valamilyen gépgyártás területén, akkor a vegyipari gépgyártás területén érdemes lenne nagyobb erőket mozgósítanunk, mivel a nyersanyagbázisunk megvan hozzá, és az a tapasztalat, hogy a karbantartáshoz, javításhoz és felújításhoz is nagyon jó az, ha saját fejlett vegyipari gépgyártásunk van. Ezt azért tartom fontosnak, mert ha kellő súllyal kezelik ezt a kérdést, akkor pl. a kohászatnak olyan speciális fajtáit lehetne itthon megvalósítani, amelyek – meg vagyok róla győződve – igen kifizetődőek lennének. Gondolok olyan speciális ötvözetekre, acélokra, amelyekhez nem több, mint egy-másfél köbméteres miniatűr kohó elegendő, viszont bizonyos speciális célokra igen nagy értéket termel. Lehet nyugodtan hivatkozni Svájc példájára, ahol éppen ilyen speciális ötvözetekkel igen jelentős anyagi jövedelemre tesznek szert, pedig lehetőségeik a nyersanyagbázis területén nem hiszem, hogy jobbak lennének, sőt, ezen a területen talán nekünk jobbak a lehetőségeink, a kiművelt emberkoponya területén sem állunk olyan utolsó helyen, hogy ne tudnánk ilyen jelentős és komoly ipart megteremteni.

A kémiai ipar fejlesztését azért tartom igen fontosnak, mert közvetlen hatással van mindennapi életünkre. Akár a gyógyszeriparra, akár az élelmiszeriparra gondolok, ezeknek termékeit sokkal jobbá, ízletesebbé és kívánatosabbá lehet tenni, ha fejlett kémiai iparral rendelkezünk, hiszen éppen a csomagolásról is van szó és a műanyagiparról, amely mindennapi életünket könnyebbé, szebbé és egyszerűbbé teszi. Úgy hiszem, hogy a kémiai iparnak fejlesztését különösen alá kell húznunk, de az ehhez kapcsolódó gazdasági, egészségi, ipari, kohászati problémákat is. *(Taps.)*

ERDŐS TAMÁS : Tulajdonképpen illene, hogy mint biokémikus, a szakmához szóljak hozzá annál is inkább, mert közismert a magyar gyógyszeriparnak biokémiai része is, amely elég szomorú állapotban van

és annál inkább, mert közismert az is, hogy a biokémikusok valóban meglehetősen értéktelen nyersanyagokból tudnak értékes holmit termelni, nem beszélve arról, hogy a napfényből, levegőből is, sőt, olyan anyagból is, amelyről nem illik beszélni *(derültség)*, és amelyből valóban óriási készlettel rendelkezünk. Azonban én nem a szakmai kérdésekhez akarok hozzászólni, mert az az érzésem, hogy közben két kétségbeejtően aktuális probléma is felvetődött, legalább is én úgy érzem és azt hiszem, a két kérdés tulajdonképpen egy kérdés.

Szeretném felvetni azt a kérdést, hogy a DISz Petőfi Köre gazdasági jellegű értekezleteinek, az ebbe szorított óriási energiának vajon mi a hatásfoka? Nem szeretnék pesszimista lenni és nem szeretném ezt a hatásfokot a Szabad Népben megjelent igen sovány méltatásokkal lemérni.

Másik kérdésem, amely ehhez kapcsolódik, az volna, vajon hogyan képzeli Markos elvtárs a munkásság bizalmának megnyerését, és nagyon szeretném tudni, mit szól ahhoz Balogh elvtárs, amit majd Markos elvtárs felelni fog? Lehetséges, hogy ez a kérdés nem szigorúan tartozik a nyersanyag kérdéséhez, de engem mérhetetlenül nyugtalanít. *(Taps.)*

MARKOS GYÖRGY: Miután provokáltak, kénytelen vagyok előállni, annál is inkább, mert amúgyis szerettem volna részint Piukovich, részint Márton elvtársakkal röviden polemizálni. Ígérem, távirati stílusban.

Engedje meg először Márton elvtárs, hogy néhány kitételével vitatkozzam. Az első, ami engem megdöbbentett, amikor azt mondta, hogy a parasztság nem fog beruházni. Mit jelent az, hogy a parasztság nem fog beruházni? Hogy nincs kedve termelni, sem közvetetten újratermelni, sem nem-közvetetten, semmilyen módon és ebből baj lesz. Nem tudunk olyan politikát csinálni, hogy a paraszt beruházzon és többet termeljen? Ez az egyik kérdésem.

A másik ugyanilyen... *(Márton János közbeszól.)*

MARKOS GYÖRGY: Tessék? Azt mondja Márton elvtárs, hogy ne őhozzá intézzem a kérdést. Hogyan értette ezt, talán meg kellett volna magyaráznia, hogy miért nem fog beruházni?

(Felkiáltások: Mindenki megértette!)

MARKOS GYÖRGY: A másik: valami olyasmit mondott Márton elvtárs, hogy az, hogy mezőgazdaságunknak intenzíven kell fejlődnie, az közhely. Én is úgy éreztem és bizonyos zavarban mondtam bevezetőmben, hogy közhelyeket mondok, de el kellett mondanom, mert az elmúlt

évek fejlődése nagyon is mást mutat, és ezen a közhelyen pillanatnyilag sem tudunk segíteni. Ez a a helyzet, ezért beszéltem én csak távlatokról.

A harmadik kérdést ugyancsak Márton elvtárs címére adresszálom. Azt mondotta, hogy a piacon nincsenek lehetőségeink, a piacon versenyezni kell minőséggel, olcsósággal és sok minden mással. Sajnos, megint neked kell adresszálnom: nem lehet a világpiacon rendelettel elintézni a dolgot. *(Derültség, taps.)* Ámbár, mint az események mutatják, belföldön sem lehet mindent rendelettel elintézni. *(Taps.)* Tehát igenis, törekednünk kell arra, hogy olcsón adjunk, de minőségi árut adjunk. Szabolcsi barátaink nagyon keservesen panaszkodnak azon, hogy nem tudták eladni a Jonathán almát, mert nem volt papír a csomagoláshoz. A szerencsi csokoládégyár vezetője azt mondotta: el tudnánk adni garmadával a világpiacon csokoládét tisztességesen csomagolva, mert a minősége jó. Ezer más ilyen dolog van. Igenis, a világpiacon fel kell venni a versenyt, még hozzá nemcsak a kapitalista világpiacon, hanem a szocialista piacon is, igenis, versenyeznünk kell. Nem látom be, miért ne tudnánk makói hagymát, levendulát, mentát, akármi mást exportálni többek között, ahelyett, hogy ugyanezeket a dolgokat importáljuk, hogy ha mi jobbat termelünk, mert jobb a makói hagyma mint a hollandi, és a levendula, mint ugyancsak a hollandi. Van lehetőség!

Döntő kérdés, hogy majd a jövőben mit fogunk csinálni. Nyilván enni kell, az a 30 millió mázsa kenyérgabona kell az embereknek, de arra kell törekedni, hogy a jövőben ez a mai helyzet megváltozzék. A magyar gazdának, mezőgazdaságnak rákfenéje, hogy állandóan drágábban termelünk, holott adottságaink megvannak, hogy olcsón termeljünk. Mi itt a baj, mi a szervezési nehézség vagy lehetetlenség? Ez a természeti és gazdasági adottságoknak az ugrópontja, mert ha mezőgazdaságunk olcsóbban termel, akkor iparunk is olcsóbban tud termelni. Az értéktörvény áttételekkel hat az iparban is, akkor nem kell sem a mezőgazdasági, sem az ipari terméket áron alul adni, mert mindkettő helytelen, nemcsak a mezőgazdasági termék áron aluli adása. Nem látom be, miért tudunk ebben a pillanatban hidat áron adni és mást nem. Ezek nem helyes és főleg nem perspektivikus szempontok.

Ami a Piukovich elvtársnak adandó választ illeti, azzal a hozzáállással, ahogyan Balogh elvtársnak reagáltam, magam sem voltam megelégedve. Éreztem, hogy valami hiányzik még és erre kell most válaszolnom Erdős elvtársnak is. Közismerten nem vagyok kifejezetten gyáva ember, és ezelőtt 10 évvel ki mertem menni Csepelre, és ma nem mernék kimenni. (*Felkiáltás:* Ez az!)

MARKOS GYÖRGY: Mert nem vagyok felhatalmazva arra, hogy azt mondjam és úgy mondjam, hogy a munkások elhiggyék nekem Csepelen, ha azt mondom: elvtársak, baj van, és megmondhatom, hol a baj, és azt is világosan, hogy mit lehet tenni, és bemondjak néhány olyan intézkedést, amely azonnal elhiteti az emberekkel, hogy igenis, ebből a bajból ki tudunk menni, de ahhoz az ő erejük is kell. Én nem tudom ezt megtenni és azt hiszem, ez elég világos. Hogy erre mit válaszol majd Balogh elvtárs, nem tudom. Befejeztem.

HEGEDŰS B. ANDRÁS elnök: Beérkezett egy hosszú kérdés, felszólalásnak is beillik. „Helyesnek tartja-e Markos elvtárs a mezőgazdaságot átszervező politikánkat jelenlegi adottságaink között, tekintettel a következőkre: 1. A beruházás összmennyisége a mezőgazdaságban, ezen belül a beruházások csoportosítása. 2. A parasztság hajlandósága és megnyilvánulása a tsz-be való belépéssel kapcsolatban. 3. Eddigi gyakorlatunk azt igazolja, hogy a parasztok nagy része gazdasági kényszer miatt lépett a szövetkezetbe. Nem árt-e ez a még ma is meglévő gazdasági kényszer különösen az önkéntesség elvének, s egyáltalán reális-e az, hogy tsz-eink száma a tervezett mértékben nőjön? Szeretnénk, ha végre a parasztság szellemi és lelki beállítottságát is figyelembe vennék, nemcsak a gazdasági tényezőket. Gondolunk itt arra, hogy hagyjuk a parasztságot meggyőződni a közös gazdaságokhoz való belépés helyességéről, és nem fordítva: belépés után meggyőzni a parasztokat arról, hogy milyen jó a tsz-ben." Aláírás: Lipcsey Attila egyetemi hallgató (Agrártudományi Egyetem).

SZEKÉR GYULA az alumíniumipar kérdéseiről beszélt. Felszólalását a jegyzőkönyv technikai okok miatt nem tartalmazza.[28]

HELM KÁROLY : Kedves Elvtársak! Én ma vagyok először a Petőfi Kör értekezletén, és az itt elhangzottak olyan benyomást gyakoroltak rám, amit úgy jellemezhetnék, hogy: mint a szomjas emberre a pohár víz. Ha az üzemekben, a szemináriumokon és egyéb értekezleteken ilyen élénk, pezsgő vita folyna, egészen biztosan jobb volna a hozzáállás a tömegekben az ilyen kérdésekhez, mint ahogyan most van. Nagy baj az, hogy nem hisznek egyes vezetők abban, hogy lehet ilyen elvi kérdésekkel a fizikai dolgozókhoz is fordulni, és azoktól is kapunk erre termékeny visszhangot.

Az itt elhangzott észrevételekhez csatlakozom én is, amikor azt mondom, hogy jobb gyakorlati meggyőzés révén nagyobb eredményt tudunk elérni, és helyette hagyjuk el azokat a sablonos közhelyeket, amelyeket ma már unottan fogad a dolgozó nép, és sokszor meg is szökik előlük. A bevezetőben elhangzott, hogy az emberrel az emberért, amikor a távlati

tervekkel és egyéb tervekkel foglalkozunk. Én is egyetértek ezzel, és ezt a gondolatot szeretném bővíteni azzal, hogy pl. az első ötéves tervnek fejlődése lemérhető, de ezt a fejlődést túlfejlődte az állami ellenőrzés apparátusa, de – sajnos – rosszul. Lenin elvtárs mondotta azt, hogy bízni kell az emberekben, mert ők éppen azok, akik hozzájárulhatnak ahhoz a munkához, amelyet itt is tárgyalunk. Én Balogh elvtárssal szemben javítom azt a tételt, amikor azt mondotta, hogy a dolgozók nem hisznek. Tény az, hogy erős bizonytalanság, illetve hitetlenség van a dolgozók között, azonban van bennük remény, van remény főleg a XX. kongresszus után, hogy változni fog ez *(Taps.)* és ha megteremtik vezetőink azt a légkört, amelyre szükség van – ebből okulva – ha ennek a légkörnek hatása, eredménye hozzájuk is eljut és a szemük nem vak, fülük nem süket, akkor egészen biztosan forróbb hangulat lesz az üzemekben is az ilyen kérdések irányában. Hangsúlyoznom kell azt is, hogy ismét meg kell tanulni úgy beszélni dolgozóinkkal, ahogy 1945-1948-ban beszéltünk, amikor nehéz időket éltünk. Ma talán egy kicsit elkényelmesedve, elszakadva a tömegektől vezetőink nem találják meg ezt a formát. Ezt a formahiányt érezzük, amikor hivatalosan közelednek hozzánk a különböző szemináriumokon és tolmácsolásokon keresztül.

Szeretnék egy pár konkrét példát hozni, hogy lemérjük az üzemen belül ezeket a komoly kérdéseket. Nekünk az a benyomásunk, nekem is az a véleményem, hogy távlati terveinkben erősen kell helyet szorítani a kutatásoknak, kísérleteknek és főleg a prototípus kialakításának. Számtalanszor előfordult iparunkban, hogy a prototípus megszületése előtt elindult a gyártás, szinte a tervezéssel egyidőben indult el az a folyamat, és ez őrült ráfizetést okozott egyes területeken az iparban. Nem szabad e tény mellett vakon és közönbösen elmennünk. Ebben a kérdésben feltétlenül segítenünk kell. Pl. az Elektroimpex és összes exportáló részlegünk, szervezetünk abban a nehézségben szenved, hogy hoznak a piackutatásból importajánlatot, azonban ott feneklik meg az ügy, hogy a vállalat rendelés nélkül nem tud gyártani, ugyanakkor a prototípusra a külkereskedelmi szerv rendelést nem adhat, és a körforgás szaladgál egy ideig, míg jobbra vagy balra eldől, vagy megfeneklik az egész ügy. Az a véleményem, és ez elhangzott egy pár elvtárstól, hogy nagyobb teret kell adni a közgazdászoknak és a közgazdászokat jobban be kell vinni az üzemek életébe. Ne történjék az, ami ma van, hogy adminisztrációs és műszaki apparátusunkban rengeteg sok improduktív erő van, ami nem hoz termékeny gyümölcsöt. Ehelyett a közgazdászok termékeny munkáját kellene ebben a kérdésben beállítani. Az ügyviteli túlhajtások helyett gazdasági szervezést kellene erőteljesen végezni, és nagyon szükséges, hogy tanul-

junk meg számolni. Ma még mindig az a helyzet, hogy „a tervért mindent", és a gazdaságossági tényező, az önköltség alakulása, az értékesítés lehetősége nem kerül olyan döntő mértékben figyelembe, mint ahogy az szükséges volna, és ahogy itt is elhangzott. Állami szerveink irányítása merev ebben a kérdésben. Előfordult nálunk is, hogy beruházás címén kaptunk gépeket, amelyeket azonban beállítani nem tudtunk, és annak ellenére, hogy szerettünk volna rajtuk túladni, nem sikerült, ott álltak kihasználatlanul, az idő ette. Vagy a beruházási keretben előfordult az is, hogy az év vége felé, decemberben 200 000 forintot sürgősen el kellett költeni, nehogy a pénzt vissza kelljen adni, mert akkor megsemmisül.

Véleményem szerint ezek azok a kérdések, amelyek gátolják a jobb, erősebb gazdaságfejlesztések lehetőségét. Ezekkel a gondolatokkal azért igyekeztem hozzájárulni az itt elhangzottakhoz, mert belső tartalékainkat, azokat a lehetőségeket, amelyek a távlati perspektívában tárgyalva vannak, feltétlenül elősegíti ez a kérdés.

Szeretnék még beszélni arról a kérdésről, bár nem szorosan ehhez a témához tartozik, hogy azok a munkáskáderek, akik kinevelődtek, a munkapadtól elkerültek íróasztalhoz vagy egyéb beosztásba, sokszor légüres térbe kerülnek, mert kinevelték ezt a munkásértelmiséget, de politikai és gazdasági fejlődéséről kellőképpen nem gondoskodtak tovább. Ez az oka annak, hogy sok területen passzivitás található, és azt a mozgósító erőt nem indítja meg, amely dolgozóinkban van.

Szeretnék beszélni arról, hogy a tervezés és a Tervhivatal működése hogyan alakul a gyakorlatban. Konkrétan előfordult nálunk tavaly, illetve tavalyelőtt, hogy a Tervhivatal kiszállt hozzánk, hogy egy, a tervünkbe beállított gyártmányt leállítson, mert az ő felmérése alapján ahhoz nyersanyag nincs. Közöltük, hogy felében az alkatrész már le is van gyártva. Honnan adódnak az ilyen félreértések és elcsúszások? Tény az, hogy a Tervhivatal globális számokkal dolgozik. Véleményem szerint ott mereven, bürokratikusan elrendelik egy-egy adatszolgáltatásnak előkészítését máról-holnapra, az előfeltételek kutatása nélkül és ebből kapnak egy olyan csomó felesleges adatot, amely megnehezíti munkájukat abban az irányban, hogy jobb terveket készítsenek el. Pl. anyagot kell rendelniök a vállalatoknak 8 hónappal előbb, hogy anyaghoz jussanak, lekössék a szerződéseket, ugyanakkor erre a távlatra nem áll a gyár rendelkezésére mindenkor a tervadat, hogy jól rendeljen. Véleményem szerint a vaskohászatnak kapacitását igen erősen megjavítaná az, ha a tervezés szempontjából mérleget, illetve időegyensúlyt tudnánk teremteni. Akkor rendeljen a vállalat, amikor adata van, mert akkor hihetetlen mértékű inkurrencia vagy kohászati cikk nem termelődne, és nem kallódna el a különböző

raktárakban. Pl. a Csavargyár Magyarországon nem képes betölteni a hivatását ma, mert gépiberendezés-felkészültsége nem olyan. Az összes vállalatok felszólalása, észrevétele dacára ott tartunk, hogy a vállalatok gyártják a különböző termékeket ahelyett, hogy az ottani beruházást, invesztálást tennék meg gyorsan, hogy olcsóbban adjuk a kötőelemeket az iparnak. Ma a viszony olyan, hogy amíg a Csavargyárban egy előállított kötőelem 3 fillér, addig az üzem termelésében 2-3 forint között mozog darabja. Ezekre a gazdaságossági belső tartalékokra gondolok én. Végső fokon ismételni szeretném, hogy nagyobb önállóságot, nagyobb bizalmat az emberekben, akkor nagyobb lesz eredményük is. *(Taps.)*

HEGEDŰS B. ANDRÁS elnök: Egy kérdés érkezett be: „A közeli megyerendezéssel[29] kapcsolatos munkák mennyiben támaszkodnak a gazdaságföldrajzi viszonyokra és mennyiben vonják be a tudományos dolgozókat ebbe a munkába?" Aláírás: Váradi János egyetemi hallgató.

Egyúttal szeretném bejelenteni, hogy mához egy hétre rendezzük meg következő vitánkat "A tájékoztatás és a sajtó problémái" címmel.

Felkiáltások: Hol? Az egyetemen?

HEGEDŰS B. ANDRÁS elnök: Mindenesetre gondoskodni fogunk megfelelő befogadóképességű teremről. (*Felkiáltás:* A Sportcsarnok!)

HEGEDŰS B. ANDRÁS elnök: Az nem valószínű.

SZABÓ KÁLMÁN : Kedves Barátaim! Engedjék meg, hogy ebből az alkalomból nem mint vitavezető, hanem mint hozzászóló szerepeljek. Azt hiszem az eddig lezajlott Petőfi köri viták azt mutatták, illetve ezek is mutatják ezt, hogy népgazdaságunk fejlődése, a mi egész társadalmunk fejlődése egy sor igen égető kérdést vetett fel, érlelt meg, amelyekre választ kell adni, és amelyeket az elkövetkező időben minél előbb meg kell oldanunk. Ez persze nem egyszerűen magyar kérdés csupán, nyilván összefügg az egész szocialista világrendszer fejlődésével, és azokkal a nagy horderejű, világjelentőségű kérdésekkel, amelyeket a XX. kongresszus megjelölt. Én ezek közül a megérlelt kérdések közül két kérdéssel szeretnék foglalkozni. Közülük az egyikkel rengetegen foglalkoztak már az eddigi vitákon, a másikról eddig kevés szó esett, de úgy gondolom, hogy most ebből az alkalomból ezzel a kérdéssel feltétlenül újra kell foglalkozni.

Dörnyei elvtárs helyesen vetette fel a távlati tervezés színvonala emelésének kérdését, sőt, a hosszú távlatú tervek készítésének szükségességét. Úgy gondolom, hogy manapság, amikor nagyon széles körben vetik fel a dolgozók, a közgazdászok, a szakemberek, műszakiak, agronómusok egy-

aránt az egyes vállalatok, tanácsok önállósága fokozásának kérdését, ezen belül fel kell vetni, mint igen fontos kérdést, a tervezés színvonalának és főleg a népgazdaság fejlesztési irányát meghatározó perspektivikus tervek színvonalának emelési kérdését. Azt hiszem, helyes az egyik oldalon a súlypontot a termelők közösségének érdekeire helyezni, a helyi viszonyok jobb kihasználásának biztosítására helyezni, az operatív munkára helyezni a folyó tervezés tekintetében és a másik oldalon a tervezés színvonalát emelni, különösen a távlati tervek dolgában. Úgy gondolom, hogy a nemzetközi együttműködés egész eddigi fejlődése, az a szakasz, amit most elértünk, és ami most megkezdődött a tervek összehangolása dolgában, ma is szükséges. A távlati tervezés nem egyszerűen csupán az ötéves tervek készítésének megalapozottabbá tételének kérdését veti fel, hanem felveti a hosszabb távlatú, tudományosan megalapozott és széles körnek véleményére alapozott népgazdasági fejlesztési terveknek készítését. Én már az egyik Petőfi köri vitán említettem azt, hogy a nemzetközi együttműködés kapcsán a kezdet kezdetének most ezekben a hónapjaiban is megtörtént pl. a vaskohászat 10 éves fejlesztési távlatainak durva egyeztetése, konkrétabban a második ötéves terv tekintetében. Megtörtént a szénbányászat fejlesztésének vázlatos egyeztetése a szocialista tábor országai között, persze, konkrétabban a második ötéves terv időszakára vonatkozólag. Ezek olyan jelek, melyek azt mutatják, hogy minden országban szükségszerűség az, hogy felvessük – az ötéves terv kidolgozása nálunk, mondjuk, ősszel fejeződik be – a hosszabb távlatú tervek elkészítésének kérdését. Eddig ez nálunk már körülbelül egy éve merült fel, de úgy merült fel, hogy dolgozzunk ki 10-12 ilyen ágazati perspektívikus tervet 10-15 évre, a kohászatét, a villamosenergiáét, általában az egész energiafejlesztésnek a kérdését, beleértve a szenet, a dolomitot, a tőzeget, a villamosenergiát, az atomenergiát stb., de nem merült fel úgy, ahogy véleményem szerint fel kell vetni, és ahogy a Szovjetunióban felvetődött a generálterv formájában, ami azt jelenti, hogy 10-15 évre, tehát több ötéves távlatra nézve dolgozzuk ki az egész népgazdaság fejlesztését, durván, nagy vonalakban, átfogó elképzelésben, a tudomány embereinek, a szakemberek széleskörű bevonásának segítségével. Úgy gondolom, hogy ebben a körben, elvtársak, nem kell különösebben bizonyítani azt, hogy miért van erre szükség. Itt az egyik elvtársnő, Lányi elvtársnő, célzott arra, hogy a kapitalizmusban is – ő nem fejezte ki – vannak ilyen gazdasági tömbök, és célzott arra, hogy ez nem egyszerűen politikai kérdés, hanem ez – ő nem fejezte ki, de úgy érzem, helyesen fejezem ki, ha azt mondom, – tulajdonképpen azt mutatja, hogy a termelőerőknek a színvonala, a technikának a színvonala a világ mai fejlődése fokán már odáig

jutott el, hogy nem fér meg különösen egy kis ország kereteiben, feszíti az erőket, és olyasféle szervezeti formák, együttműködés irányában támaszt szükségletet még a kapitalista országokban is – erre Lenin egyébként utalt az Imperializmus[30] című művében – amellyel nekünk szembe kell néznünk. Világos, elvtársak, például, hogy egyes kivételektől eltekintve a gépipari termelés ma világméretekben akkor gazdaságos, ha nagy szériában termelnek. Általában a nagy széria, a középszéria az, ami gazdaságosságot jelent a világpiacon. Mármost, Magyarország egy kis piaccal rendelkező ország. Igaz, hogy ez a piac – a piacon itt a szükségletet értem – növekvő, hiszen növekszik a termelés, növekszik a nemzeti jövedelem, de mégis viszonylag egy kis piac. Világos, hogy egy ilyen ország számára, mint Magyarország, csak úgy érdemes egy sor gépfajtát termelni, ha azt világméretű szériában, vagy valami ahhoz hasonló mértékben tudja termelni. Ahhoz pedig, hogy így tudja termelni, arra van szükség, hogy a szocialista tábor országai a szakosításban megegyezzenek.

Az elmúlt évben éppen ott kezdődött meg a döntő fordulat a nemzetközi gazdasági együttműködés dolgában, hogy ellentétben a régi évekkel, amikor az együttműködés súlypontja a forgalmon, a külkereskedelmen volt, és ezen keresztül akarták befolyásolni az egyes országok ipari és gazdasági fejlődését, áttevődött a termelés szakosítására, különösen a gépipar vonalán és ugyanakkor a kooperációra, a munkamegosztás még szélesebb, az eddiginél sokkal szélesebb fokozására az alapanyagtermelés vonalán.

Azt mondottam, hogy a technika fejlődése ma igen nagy fokú. Elvtársak, társadalmilag olyan fejlett egyes területeken, hogy az egy kis ország kereteiben nem fér meg. Ez nemcsak a gépiparra áll. Mit jelent egy modern erőművet építeni, vagy kohászatot építeni, vagy mit jelent egy modern vegyipari kombinátot létrehozni? Óriási tőkeerőt kíván, ha modernül akarják megcsinálni az USA-ban is és a Szovjetunióban is, ahol hatalmas a nemzeti jövedelem és óriási tőkeerőt kíván Magyarországon is, ahol a nemzeti jövedelem ezekhez a nagy országokhoz képest kicsi. Mármost nyilvánvaló, elvtársak, hogy modern színvonalon, a nemzetközi követelményeknek megfelelően fejleszteni a magyar alapanyagbázist azt követeli, hogy a népi demokráciák, amelyek külön-külön alapjában kis országok, összetegyék erejüket, és ki-ki a maga adottságainak legjobban megfelelő vagy a nemzetközi munkamegosztásban rá kisorsolt, de a piacon is biztosított, anyagellátási és elhelyezési piacot is biztosított ágaknak fejlődésére irányítsa a maga alapjában korlátozott tőkeerejét. De világos, elvtársak, hogy mind az alapanyagbázis, mind pedig a gépipar fejlesztése – itt az iparról beszélek, de a mezőgazdaságban éppen

úgy az intenzitás fokozása, a munkaerő kérdésének megoldása, a vetésforgó biztosítása és modernebbé tétele, az állattenyésztésnek fejlesztése, a gyümölcstermesztés, a szőlőtermesztés fejlesztése – nem fér bele öt év keretébe. Ha mi csak öt évig látunk, elvtársak, akkor egyszerűen nem lehet gazdasági számításokat végezni, mert világos, hogy amikor a TVK programját ki kell dolgozni, akkor ötéves perspektívában gondolkodva nem lehet kiszámítani a TVK gazdasági hatékonyságát, ami tulajdonképpen 1960-70-ig tart. (*Felkiáltások:* Mi az a TVK?)

SZABÓ KÁLMÁN: A Tiszavidéki Vegyi Kombinátra célzok. *(Derültség.)*

Néhány példát szeretnék felhozni arra, hogy a technika színvonala, a nemzetközi együttműködés mai állapota azt követeli, hogy igenis, térjünk rá a hosszú távlatú tervek kidolgozására, de általában az élet azt követeli, hogy térjünk rá arra, hogy mind a hosszú távlatú terveket, mind az ötéves terveket a tudósok, a szakemberek, a közgazdászok, a mérnökök igen széles körével tárgyaljuk meg ágazatonként, és a gazdasági vezetők, tanácsi emberek, helyi szakemberek széles körével tárgyaljuk meg körzetenként.

Itt szeretnék rátérni, és ezért említettem a távlati tervezés kérdését ebből az alkalomból, a gazdaságföldrajz kérdésére. Ismeretes, hogy az első ötéves tervben a helyi viszonyok felmérése, annak figyelembevétele nem volt tudatos. A második ötéves tervnél bizonyos lépéseket tettünk abban az irányban, hogy egyes területek helyi adottságait próbáljuk figyelembe venni, de meg kell mondanom, igen keveset tettünk ebben az irányban. Markos elvtárs nagyon jól tudja, hogy mi igyekeztünk bevonni őket, igyekeztünk alkalmazni, felhasználni tudásukat. Meg kell mondanom, ez még nem sikerült teljes mértékben és ez sok tekintetben nem rajtunk múlik, és nem a mi szubjektív törekvésünkön múlik. *(Mozgás.)* Többek között elmondhatom, hogy jelenleg a Tervhivatalban pl. a KGST-egyeztetések, az 1957-es tervmunka, a vállalatok ellenőrzésének munkája, az ötéves tervjavaslatokkal való munka az egyes vállalatoknál, aztán egyes kérdések gazdaságossági vizsgálata, az egész vezetésnek, a tervezés egyszerűsítésének kérdése annyira leköti a Tervhivatal dolgozóinak erejét, és elég sok túlórát jelent, hogy tényleg kevés idő marad arra, hogy tudósokkal, szakemberekkel tárgyaljunk. Emellett meg kell mondanom azt is, hogy – ezt az elvtársak nagy része tudja – a tervezésnek normális menete az, hogy a minisztériumokkal, minden minisztériummal kell tárgyalni. Most a Minisztertanács határozata alapján pl. az egyes tanácsoknak egy sor kérdésben olyan önállósága lesz, mint eddig a minisztériumoknak. Ezután a Tervhivatalnak nemcsak 10 minisztériummal kell megtárgyalnia

a terveket, hanem meg kell tárgyalnia minden tanáccsal, mint eddig a minisztériumokkal. *(Zaj.)* Ez semmi esetre sem egyszerűsítés, sőt, komplikálás, de tényleg azt jelenti, hogy a tanácsok önállóságát fokozni fogjuk, ezt mindenki elismeri, azok is, akik az egyszerűsítés hívei, de látják, hogy ez nem egyszerűsítés. *(Derültség.)* Ez azt jelenti, hogy szervezési területen is – nekem az a véleményem személy szerint – valami lépést kell abban az irányban tenni, hogy elválasszuk a folyó tervezés munkáját a távlati tervezés munkájától és a távlati tervezésnél főleg a tudósok, szakemberek bevonására építve dolgozzuk ki az ötéves, illetőleg az ennél hosszabb terveket, a folyó tervezés területén pedig sokkal operatívabb munka kell, az üzemekkel, tanácsokkal állandóan szorosabbá váló kapcsolatot kell szerintem biztosítani.

Miután az idő letelt, szeretnék utalni arra, hogy a másik ilyen kérdés, amelyet felvetnék, a gazdálkodás kérdése. Az elvtársak céloztak rá: egy egyszerűsítési hullámban vagyunk. Sokan azonban az egész egyszerűsítést valahogyan a racionalizálással[31] próbálják összefüggésbe hozni, és valami hasonló megoldást gondolnak el. Véleményem szerint azonban ezt így egyszerűen felfogni egyes vezetők részéről helytelen. Először is ezt az egész egyszerűsítést, mert tényleg van egyszerűsítenivaló ebben az országban, *(zaj)* az egész vezetésben demokratikusabban kell csinálni, mint eddig és – ezt nem akarják sokan megérteni – szerintem az egész egyszerűsítésnek átfogó programját kell kidolgozni. *(Taps.)* Elvtársak, megmondom őszintén, kezdem azt hinni, hogy Magyarországon a tüdőbaj helyett a morbus hungaricus az eddigi fejlődés tapasztalataiból való nem-okulást jelenti, tehát nem merünk szembenézni saját eddigi fejlődésünkkel és nem merjük igazán latolgatva őszintén megvizsgálni. *(Derültség, taps.)* Eddig igen sok intézkedést csináltunk, de általában nem volt elvi alapjuk, nem voltak eléggé átfogóak, nem vették figyelembe az egész népgazdaság összefüggéseit és sokszor az ellenkező jött ki belőlük, mint amit akartunk. Úgy gondolom, az egész egyszerűsítési munkát is átfogó program alapján kell csinálni, a dolgozók bevonásával kell csinálni, de átfogó elvi irányítás mellett kell csinálni, és elvi alapokra kell helyezni. Sokan nem értik ezt. Szerintem ezt az egész kérdést csak úgy lehet megoldani, ha figyelembe vesszük azokat a gondolatokat, amelyeket a Petőfi Körben sokan felvetettek, azt t.i. hogy sokkal nagyobb mértékben kell az egyes vállalatok termelő közösségének érdekeire hivatkozni, hogy lényegében a termelésiérték-mutatót háttérbe kell szorítani, és előtérbe kell állítani a vállalati nyereség, az önköltségcsökkentés, az anyagtakarékosság, a minőségre való termelés kérdését. Ezt kell nekünk lényegében célba venni és ennek az átfogó programnak, amely az egyszerűsítésben

rejlik, erre az elvi alapra kell helyezkednie. Úgy gondolom, hogy nemcsak az ipari dolgozóknak, hanem a mezőgazdaságban is a termelők érdekeltségére, a termelő kollektívának közös érdekeire kell appellálnunk, oda kell a súlypontot helyeznünk. Ez tulajdonképpen nem más, mint konkretizálása annak, amit a XX. kongresszus annyira hangsúlyozott, hogy a történelmet maguk az anyagi termelésben résztvevő dolgozók csinálják. *(Úgy van!)*

Sokan a gazdasági vezetők közül elismerik ezt és azt mondják – jobban ismerve az ötéves terv számításait, mint az elvtársak közül néhányan, minthogy nem publikáltuk részletesen a számítási anyagot –, hogy az ötéves terv a kibontakozásnak, a jelenlegi nehézségekből való kibontakozásnak egy meghatározott útját jelöli ki, de ugyanakkor viszolyognak sokan attól, hogy a gazdálkodást gyökeresen megváltoztassuk, és a vezetés színvonalát gyökeresen megjavítsuk. Nem értik meg sokan, mert ennyire már nem tanulmányozták az ötéves tervet, hogy ez az ötéves terv úgy, ahogy van, feltételezi a gazdálkodásban, a vezetés munkájában való gyökeres fordulatot, mégpedig nem 1960-ban, hanem az elkövetkező rövid idő alatt. *(Taps.)*

Két példát szeretnék az elvtársaknak mondani. Az egyik: ismeretes, hogy ma Magyarországon a beruházási szükségletek lényegesen meghaladják – jogosan is – a beruházási szükségletek kielégítésére rendelkezésre álló javakat és lehetőségeket. Persze, nehéz megmondani, hogy mennyivel, mert hiszen Magyarországon tudvalevőleg ingyen adjuk a beruházásokat és joggal, mindenki sokat akar kérni, mert így sokkal jobban be van biztosítva. Ez is egy hiba, amelyen sok területen változtatni kell és érdekeltté kell tenni a beruházókat, felhasználókat abban, hogy takarékosan gazdálkodjanak a javakkal, amelyek rendelkezésükre állanak, vagy amelyeket megszereztek. De most nem erről akarok beszélni. Ezt az ellentmondást, mai életünknek ezt az ellentmondását, amely nem az égből pottyant, hanem az elmúlt évek cikk-cakkos fejlődése járult hozzá, hogyan akarja a terv megoldani? Úgy akarja megoldani, hogy feltételezi azt, hogy az építkezéseket meghatározott határidőre megvalósítják, holott az elmúlt 5-6 évben nem ez történt, feltételezi, hogy olcsón fogják megcsinálni, feltételezi, hogy a műszaki tervezésben jelentős fordulat fog bekövetkezni. Elvtársak, én megmondom, hogyha nem tudunk érvényt szerezni annak, hogy az építkezések, a műszaki tervezés területén gyökeres fordulatot hozzunk létre minél előbb, akkor az ötéves terv beruházási programját nem tudjuk megvalósítani, de ezzel az ötéves terv kitűzött céljait sem tudjuk biztosítani. Jogos-e, hogy a terv feltételezi, hogy itt minőségi fordulat következzék be? Szerintem jogos. Azt hiszem,

Magyarországon minden haladó ember elismeri azt, hogy elég sok pazarlás van az építkezéseknél, elég sok baj van a műszaki tervezésnél, stb. Jogos-e ilyen tervet csinálni? Szerintem a munkásosztálynak, a parasztságnak, az értelmiségnek érdeke ilyen tervet csinálni. Ez elvontan így van, de konkrétan mi jelenti ennek a kérdésnek a megoldását? Ha valóban hozzáfogunk és ezt a fordulatot megfelelő átgondoltsággal megpróbáljuk megvalósítani.

A másik példa az ötéves tervben – itt sok a közgazdász, nem kell külön magyarázni – hogy a társadalmi termék 37 %-kal nő, tehát a $c + v + m$ 37 %-kal nő, a nemzeti jövedelem pedig 43-44 %-kal nő. Ebből mindenki következtethet arra, hogy a c, tehát az anyagi ráfordítás sokkal kevésbbé nő, mint a társadalmi termék, csak 31 %-kal a számítások szerint, de nem nő az anyagfelhasználás úgy, mint ahogy a társadalmi termék és ezért növekszik gyorsabban a nemzeti jövedelem, vagyis a $v + m$, mint a társadalmi termék. Ez még konkrétabban az iparnál: az ipar termelési értéke folyó áron számítva, nem változatlan áron 44 %-kal nő. Azért 44 %-kal az 50-nel szemben, mert itt a gépipar is benne van. Ugyanakkor az iparnak a nemzeti jövedelemhez való hozzájárulása 50 %-kal nő, és mennyiben nő az iparban az anyagráfordítás? 35 %-kal nő. Az első ötéves tervben 130 %-kal nőtt az ipar termelési értéke folyó áron számítva, és 70 %-kal a nemzeti jövedelem, tehát a terv megfordította a viszonyt. Ez is mutatja, hogy itt egy óriási gyökeres fordulatot tételez fel a terv az anyaggazdálkodás vonalán. Feltételezi, hogy a dolgozók érdekeltté legyenek téve, és a vállalatok is, az anyagtakarékosságban. És jogos-e, hogy ezt feltételezzük? Szerintem jogos, hogy reális-e, megvalósítható-e, az azon múlik többek között, hogy azok a követelések, amelyek a Petőfi Körben is elhangzottak, érvényre jutnak-e, tehát megteremtjük-e azt a gyökeres fordulatot, hozzáállással, átgondoltam, hogy a vállalatoknál az anyagi érdekeltséget biztosítsuk az anyagtakarékosság tekintetében minden vonalon. Ha ezt biztosítjuk, akkor az ötéves tervet ezen a területen tekintetbe tudjuk venni, szóval megvalósítjuk. *(Taps.)* De ha nem lesz ez a fordulat a beruházások tekintetében, ha nem lesz ez a fordulat az anyaggazdálkodás tekintetében, akkor, elvtársak, az lesz, hogy a c felfalja a $v + m$-et, kevesebb lesz a nemzeti jövedelem, kevesebb lesz a beruházás, kisebb lesz az életszínvonal is. Úgy gondolom, hogy ezért igen fontos dolog tudatosítani azt, érvényesíteni azt, hogy igenis, a gazdálkodás megjavítása átfogó program, elvi alapok alapján égető kérdése a mai magyar népgazdaságnak és ez a munkások, parasztok és értelmiségiek közvetlen anyagi érdeke. *(Taps.)*

LACKÓ ISTVÁN : Egész rövid leszek és elnézést kérek, hogy nem egészen a tárgyhoz szólok hozzá. Elég szorgalmas látogatója vagyok a Petőfi Körnek, és több alkalommal megütötte a fülemet egyes elvtársak hozzászólásában bizonyos olyan hang, miszerint azt mondják, hogy bár ők eljöttek ide, de ugyanakkor úgy érzik, hogy mondanivalójuk nem fog itt tetszésre találni, mert mást várnak az elvtársak. Mai megbeszélésünkön Márton elvtársnak hozzászólásában volt egy ilyen megjegyzés, másküllönben hozzászólása nagyon színvonalas volt, és rendkívül sok tekintetben egyetértek vele, de ott is volt olyasmi, hogy lényegében itt szívesebben vették volna, ha a búzatermelés ellen beszélt volna Markos elvtárs. Véleményem szerint ezek mellett a hangok mellett nem szabad nekünk észrevétel nélkül elmennünk. Le szeretném szögezni ezzel kapcsolatban álláspontomat. Azért járok a Petőfi Körbe, mert eddigi tapasztalatom szerint nagyon sok igazságot hallok, és éppen ezért a magam részéről mindenféle olyan felszólalást, olyan megjegyzést, amely az igazságot tartalmazza, vagy igyekszik az igazságot mondani – függetlenül attól, hogy egyetértek vele vagy nem értek egyet mindjárt vele, meg tud-e győzni azonnal a felszólalás vagy nem – nagyon szívesen veszek, és semmiféle szimpátiám nincs azokkal kapcsolatban, akik igazságtalanságot akarnának elmondani. Éppen ezért úgy érzem, hogy teljesen helytelen, mert bizonyos gyanúsítgatás jellege van annak, ha úgy tételezzük fel a dolgot, hogy itt, a Petőfi Körben – legalább is én így érzem, a magam nevében beszélek – nem az igazságot akarnánk hallani, hanem valamilyen szimpátiaszerű, egyes rétegeknek tetsző, de az igazsággal ellentétes megnyilatkozást. Úgy érzem, – és ezt általában tapasztalom – hogy a legszimpatikusabbak azok a felszólalások, amelyek az igazságot tartalmazzák. De meg kell mondanom azt is, hogy akkor is nagyon szimpatikusnak tartjuk az igazságot tartalmazó felszólalásokat, ha azok egyeseknek nem tetszenek, ha egyesek nem értenek egyet azzal, hogy az igazságokat bizonyos helyeken kimondják. Véleményem szerint még akkor is szimpatikusnak tartjuk az igazság kimondását – legalább is a magam részéről – ha ez egyes vezetőknek nem tetszik. Úgy érzem tehát, és le szeretném szögezni élesen, hogy én azért járok a Petőfi Körbe, mert az igazságot akarom hallani. Nagyon sok igazságot hallottam eddig, és éppen ezért semmi okát nem látom annak, hogy egyesek úgy nyúljanak a kérdéshez, mintha nem az igazság hallása volna a szimpatikus, hanem valami más dolog. *(Taps.)*

VADÁSZ ZOLTÁN : Kedves Elvtársak! Néhány itt felvetődött kérdéssel kapcsolatban szeretnék pár dolgot elmondani. Megpróbálom rövidre fogni, éspedig az idő előrehaladottságára való tekintettel. Az egyik

ilyen gondolat, amely felmerült bennem nemcsak a most itt elhangzott egyes felszólalásokkal kapcsolatban, hanem több olyan felszólalással kapcsolatosan is, amely a második ötéves terv irányelv-tervezetéhez hozzánk beérkezett, hogy sokan hajlamosak elfelejtkezni arról, hogy végeredményben nekünk egy egész sor meglévő berendezésünk, meglévő üzemünk van, és nem lehet úgy felvetni a kérdéseket, hogy most pedig radírozzuk le az ország térképét, és elölről kezdjük az egészet. Nyilván meglévő üzemeink, a Borsodi Vegyi Kombinát[32], vagy a November 7. Erőmű[33] stb. éppen úgy hozzátartozik egész geográfiai adottságainkhoz ma már, mint a többi más, mint az ipari nyersanyag stb. Azzal, hogy ezek megvannak, számolni kell, és a tervezésnél mint egyik tényezőből kell kiindulni. Ezt sok esetben hajlamosak vagyunk elfelejteni.

Néhány kérdéshez szeretnék szólni, amelyek részben itt is felvetődtek – nagyon helyes, hogy felvetették itt is az elvtársak – és több helyen is. Hogy célszerű volna a mi viszonyaink között, amikor meglehetősen nehezen, nagy költséggel termelik a szenet, a szenet végeredményben a külszinen megnyerni olyan formában, hogy tüzelőberendezéseinket átalakítjuk, korszerűsítjük, gazdaságosabb üzemre állítjuk át, és ezen keresztül valóban nagy mennyiségű szenet lehetne megtakarítani. Ez kétségtelenül így van, de ezt sem lehet úgy felvetni, hogy most pedig álljunk neki az összes kazánjainkat dobjuk ki vagy cseréljük ki, mert hiszen itt hosszú sorozatát lehet az adottságoknak felfedezni. Vannak tényleg olyan elavult tüzelőberendezéseink, amelyeket már nem érdemes átalakítani, vannak olyanok, amelyeknél aránylag nem nagy beruházással nagy szénmegtakarítást lehet elérni, és vannak olyanok, amelyeknél elég nagy beruházás kell viszonylag kis megtakarításhoz. Ezt a kérdést általában úgy szoktuk felvetni és széltében-hosszában úgy tárgyalják, hogy ha ennyi és ennyi kazánt átalakítunk, vagy ilyen és ilyen nagyságrendű beruházást fordítanánk erre a célra, akkor ennyi és ennyi bányaüzemet nem kellene telepíteni. A kérdés ilyen módon való felvetése meglehetősen elvonatkoztatott, és elméleti ízű azért, mert a helyzet jelenleg az – és itt a kérdés kapcsolódik egy másik kérdéshez, amellyel az elvtársak egyébként ugyancsak foglalkoztak. Ezzel kapcsolatosan szeretnék néhány szót szólni. Éspedig szénellátásunk perspektívájához és ezzel együtt nemzetközi kapcsolataink ilyen téren való elmélyítéséhez – hogy a második ötéves terv célkitűzésének megvalósításához, ha mindazt megcsináljuk a szénbányászatban, amit ott műszakilag meg lehet csinálni ez alatt az idő alatt, – figyelembevéve azt, hogy különösen a tervezés szempontjából lényegében már két év nagyjából elmúlt, mert az 1957-es tervet már csináljuk, annak tervezésén lényegesen nagyobb változtatást nem lehet

csinálni, tehát lényegében három és fél, esetleg, nagyon jól számítva, négy év áll rendelkezésünkre 1960-ig – ez mégsem lesz elég. Hozzá kell tennem azt is, hogy mindemellett elő van irányozva egy elég jelentős kazánjavítás- és általában tüzelőberendezés-javítási program is. Célunk tehát itt egy egyensúlyi arányt megtalálni, hogy azokat a kazánátalakításokat csináljuk meg, amelyek a legkisebb beruházásokkal a legnagyobb szénmegtakarítást hozzák. Egyébként pedig úgy néz ki, hogy a szénbányászat teljes felfutására és fejlesztésére szükség van, vagyis ez azt jelenti magyarul, hogy magától a szénbányászattól aligha tudunk jelentősebb összegeket átirányítani a tüzelőberendezések átalakítására.

A nemzetközi együttműködés kérdéséről egészen röviden csak annyit, hogy azt hiszem, mindnyájunk előtt világos, hogy szénellátásunk vonalán majdnem kizárólag csak a terv államokra[34] szorítkozhatunk, és onnan kaphatunk és számíthatunk arra, hogy szénellátásunkat segíteni fogják. Világos az is, hogy akár Csehszlovákiát, akár Lengyelországot vegyük számításba, ott is igen komoly problémák vannak az iparfejlesztés területén és a szénbányászat fejlesztés területén is. Ott is tervgazdálkodásban élnek, és ez azt jelenti, hogy nagyobb mennyiségű szénre belátható időn belül, 1-2-3-4 éven belül sem számíthatunk, mert hiszen azokat az üzemeket ott még létesíteni kell. Egy ilyen nagyságrendű üzemnek a létesítése, mert hiszen nagyobb mennyiségű szénről van szó, nem is 2-3 esztendőt, hanem 4-5-6-8 esztendőt jelent, viszont addig saját erőnkből kell lényegében energiakérdéseinket szenünkből megoldani.

Van itt még egy kérdés, amelyről az elvtársak beszéltek: barnaszeneink kérdése. Nem akarom ezt a kérdést részletesen feszegetni, azonban úgy érzem, hogy általában van egy bizonyos téves elképzelés barnaszeneinkkel kapcsolatban. Anélkül, hogy a részletekbe mennénk, az a helyzet, hogy túlságosan nagy lehetőségek barnaszeneink felhasználása terén vegyipari vonalon nincsenek. Nincsenek elsősorban azért, mert a mi barnaszeneink meglehetősen nagy hamutartalmúak, elég jelentős víztartalmuk van, aránylag kicsi a kátrány- és összes karbontartalmuk sem magas, úgyhogy ezekből a szenekből a mai technológiai eljárások mellett gazdaságosan nagyobb volumenű vegyi terméket nyerni nem lehet. Itt különösen figyelembe kell venni azt is, hogy a fekete szenekből lényegesen többet, olcsóbban, jobban lehet előállítani vegyitermékeket is. Ha mi most arra számítunk és nyilván számíthatunk is, hogy a harmadik ötéves terv folyamán egyre növekvő mértékben fogunk kapni szenet, jó minőségű lengyel vagy csehszlovák szenet, akkor számolnunk kell azzal, hogy célszerűbb lesz nekünk a szénfeldolgozást ezekre a bázisokra beállítani és inkább energiacélra felhasználni hazai barnaszeneinket.

Egészen röviden még egy kérdést, a vízierőművek kérdését. (*Felkiáltások:* Idő!)

VADÁSZ ZOLTÁN: Mindjárt befejezem. Kétségtelen az, hogy a vízierőművek üzeme olcsó, köztudomású azonban az is, hogy a vízierőműveknek beruházási költsége meglehetősen nagy, kb. négyszer annyi fajlagosan, mint a hőerőműveké. Ennek ellenére szükséges, hogy vízierőműveket építsünk és csináljunk. Jelenleg hőerőműveink fajlagos kalóriafogyasztása éppen azért, mert meglehetősen sok öreg, 40-50 éves erőművünk működik, olyan magas, hogy mostani viszonyaink között – jelentősen 4 000 felett van kilowattóránként. A hőerőművekkel kapcsolatos beruházásokkal több szenet tudunk megtakarítani, t.i. azáltal, hogy korszerűbb hőerőműveket építünk, mint a nagyobb beruházásokkal létesíthető vízierőművekkel.

HEGEDŰS B. ANDRÁS elnök: Vadász elvtárs, a 10 perc letelt.

VADÁSZ ZOLTÁN: Végeredményben utalni szeretnék arra, amit Szabó Kálmán elvtárs mondott: megindult egyrészt az ásványi nyersanyagok kutatására és hasznosítására vonatkozó távlati, 15 éves terv készítése, megindult a munka az energetikai 15 éves terv készítésére is. Ebben a tervben az lesz a feladat, hogy mindazokat a problémákat, amelyek felvetődnek, tisztázzuk és végeredményben kitűzzük nagyjából az irányvonalakat, hogy milyen úton próbáljuk a problémákat megoldani.Ezeknek a munkáknak megvalósításához természetesen szükség lesz – és meg is fogjuk csinálni – mindazoknak az erőknek mozgósítására, amelyek mozgósíthatók és kérjük nemcsak a minisztériumok és magasabb tudományos körök támogatását, hanem a társadalmi szervek, egyesületek stb. és minden szakember, minden közgazdász támogatását is, hogy a problémákat valóban úgy lehessen megoldani, hogy az előrevigyen bennünket. (*Taps.*)

HEGEDŰS B. ANDRÁS elnök: A zárszót Markos György elvtárs mondja el.

MARKOS GYÖRGY : A zárszó nagyon tömör és rövid lesz, t.i. teljes képtelenség az itt elhangzott összes problémára részletesen válaszolni. (*Egy hang közbeszól.*)

MARKOS GYÖRGY: Tessék? Lehet, hogy egyesek nem lesznek kielégítve. Hogy honnan származik a 370 millió tonna bauxitadat? Onnan, hogy a tőzsdeárfolyamokat kellett emelni és szép számokat beadni a 30-as években, tehát most ez cirkulál. Továbbá a vörösiszap kérdését nem most vetjük fel először a titán, vanádium stb. kinyerésével kapcsolatban.

Ezer ilyen kérdés hangzott el, nem hiszem, hogy célszerű volna sorba menni a felszólalásokon, és ezekre a kérdésekre részletesen válaszolni. Azt azonban igérem, miután ajánlatom van, hogy legközelebb a sajtóban a legfontosabb kérdésekre kitérek[35], mert különböző szakemberek és felelős emberek voltak itt, és nagyon is egy irányban mentünk akkor is, ha terminológiánk nem volt hasonló. Elsősorban Szabó elvtársra gondolok, aki nagyon sokban nemcsak, hogy alátámasztotta az én álláspontomat, azzal, amit mondott, hanem segítséget is adott ahhoz, amit mondottam. Lényegileg arról van szó, hogy az eddigi dogmatizmussal, merev bürokráciával, centralizmussal szemben egy élőbb, elevenebb tervezést valósítunk meg, amely nemcsak a tudomány embereit vonja be. Ezen a téren nyilvánvaló, hogy súlyos bajok voltak a múltban azért, mert kettőn áll a vásár: a tudomány nem jelentkezett, a különböző gazdasági szervek nem igényelték a tudomány együttműködését, segítségét.

SZABÓ KÁLMÁN: Süket fülekre talált.

MARKOS GYÖRGY: Hiába vertük az asztalt 1951-1954-ig, nem volt eredmény. Azután eljött ennek is az ideje és ezen a vonalon megindult már az első lépés. Persze, az csak az első lépés, hogy most összetalálkozunk egymással, hogy konkrét megállapodás és megbízás van. Szabó elvtárs erről említést tett.

Ha mi szellemi tőkéről, értékekről beszélünk, helyes, ha a tudományra gondolunk, de nemcsak arra kell gondolnunk, hanem munkásaink szaktudására, és gondolnunk kell parasztságunk munkatapasztalataira és szaktudására is pozitív és negatív irányban. Vannak egyes vidékek és egyes szakmák, ahol parasztságunk kiválóan megállja a helyét, de nagy általánosságban meg kell mondani, hogy a parasztságnak műveltségi, szakmai színvonala igen alacsony, és ezeknek a szellemi tőkéknek kifejlesztése is elmaradt és el fog maradni, ha nem fektetünk arra súlyt, hogy az embereket a maguk szakmájában továbbfejlesszük, mert csak a nagy milliós tömegek hozzájárulásával tudjuk azokat a célokat elérni, amelyeket a lehetőségek tudatában tűzünk ki. Semmiféle lehetetlenség, lehetetlen cél itt nincs és nem merül fel, csak nyilvánvaló az, hogy a nagy célokat, a távolabbi, távlati célokat csak lépésről-lépésre és hosszú munkával tudjuk megvalósítani. A mai helyzet – és ezt mondtam a bevezetőben is – nem tesz lehetővé ugrásokat, mert visszük magunkkal a múlt örökségét. Kényszerhelyzetben vagyunk és szükségmegoldásokban vagyunk. De ha rálépünk arra az útra, amelyet a XX. kongresszus jelölt meg, arra az útra, hogy igenis – figyelembe véve, hogy különböző utak és módok vannak, különböző sajátosságok vannak – a történelmet a töme-

gek csinálják, tehát a tervet is azok hajtják végre, sőt, azok is alkotják, akkor egészen más perspektívákkal láthatunk neki munkánknak.

Azt hiszem, a mai vita is egyik bizonyítéka volt a maga sokrétűségével és szakszerűségével, sőt, túlságos szakszerűségével is annak, hogy a tömegek bevonása és az eddigi gazdasági vezetés megváltoztatása nélkül nem tudunk előrelépni. Nekünk igenis vannak tartalékaink és lehetőségeink. Ezekről a lehetőségekről volt itt szó. Egyről talán csak halványan, de véleményem szerint ez a legfontosabb: egész gazdasági szerkezetünk és gazdasági vezetésünk megváltoztatása és élőbbé tétele – ez a legnagyobb tartalék, és akkor az összes célokat meg tudjuk valósítani úgy, ahogy azt a XX. kongresszus értelmében kitűztük magunk elé. *(Taps.)*

* * *

Időhiány miatt a vitában nem kaptak szót:

Gál Imre (Egyesült Izzó) Fehér Kálmán (az OKISZ Kereskedelmi Osztályának vezetője) Szenes Imre kutató technikus (Szerszámgépfejlesztő Intézet) Mocsári József agronómus, Kovács Lajos egyetemi hallgató, Lévai Tamás vegyész, Sós György (a MEZŐSZÖV főosztályvezetője) és Sipos János (FM osztályvezető).

Jegyzetek

1 Ld. az első vita 1.sz.jegyzetét.

2 *A Szabad Nép 1956.június 10-i* száma közölte „A tervvita néhány tanulsága" c. szerkesztőségi cikket, amely azonban nem a vita lezárásának igényével készült.

3 Markos György több ízben kifejtette véleményét a második ötéves irányelveiről. *Ld. pl. cikkeit: Mérték és arány. Irodalmi újság., 1956. máj. 5.; Ember tervez - ember végez. Széljegyzetek a tervvita margójára. Uo. 1956. jún. 2. A cikkek szövegét kötetünk függeléke közli; Felszólalás a Petőfi Kör vitáján, ld. kötetünkben* az 78-80. oldalakon.

4 Berei Andor (1900-1979) közgazdász, kommunista politikus, 1956-ban az MDP KV tagja, az Országos Tervhivatal elnöke, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem tanára. Gyakorlati és elméleti tevékenységében, különösen 1956 után a sztálinista visszarendeződés egyik vezető személyisége.

5 A Petőfi Kör filozófiai vitájára utal, amelyre 1956 június 15-én került sor. A vita anyagát sorozatunk következő kötete közli.

6 „A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története (Rövid tanfolyam)" c. könyv – amelynek szerzőségét Sztálinnak tulajdonítják, s amely akkor s hosszú ideig a marxizmus- leninizmus oktatás alapkönyvének számított – IV. fejezet 2. pontjának címe: „A dialektikus és történelmi materializmusól". Itt szerepel a